

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده ی روان شناسی و علوم تربیتی

رساله جهت دریافت دکتری تخصصی (Ph.D) در رشته ی روان شناسی

عنوان:

تدوین الگوی روان درمانی دینی و اثربخشی آن بر اختلال
استرس پس ضربه‌ای (PTSD) مزمن آزادگان ایرانی.

اساتید راهنما:

۲- دکتر فرامرز سهرابی

۱- دکتر احمد برجلی

اساتید مشاور:

۲- دکتر حسین اسکندری

۱- دکتر علی دلاور

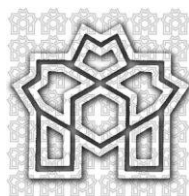
اساتید داور:

۲- دکتر عباس رحیمی نژاد

۱- دکتر حسن احدی

پژوهشگر:

ابوالقاسم عیسی مراد

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده ی روان شناسی و علوم تربیتی

رساله جهت دریافت دکتری تخصصی (Ph.D) در رشته ی روان شناسی

عنوان:

تدوین الگوی روان درمانی دینی و اثربخشی آن در اختلال
استرس پس ضربه‌ای (PTSD) مزمن آزادگان ایرانی.

اساتید راهنما:

۲- دکتر فرامرز سهرابی

۱- دکتر احمد برجعلی

اساتید مشاور:

۲- دکتر حسین اسکندری

۱- دکتر علی دلاور

اساتید داور:

۲- دکتر عباس رحیمی نژاد

۱- دکتر حسن احدی

پژوهشگر:

ابوالقاسم عیسی مراد

۱۳۸۹

تقدیر

تقدیر، تشکر و قدردانی از اساتید محترم راهنما، جناب آقای دکتر احمد برجعلی و جناب آقای دکتر فرامرزی سهرابی که با دقت، درایت و دلسوزی در به نتیجه رسیدن رساله راهنمایی کرده اند.

تقدیر، تشکر و قدردانی از اساتید محترم مشاور جناب آقای دکتر علی دلاور و جناب آقای دکتر حسین اسکندری که در سیر تکوین رساله مشاوره‌های راه گشا ارائه کردند.

تقدیر، تشکر و قدردانی از داوران محترم جناب آقای دکتر حسن احدی و جناب آقای دکتر عباس رحیمی نژاد، که با ظرافت اندیشی در داوری رساله، موجبات امتنان را فراهم کردند.

تقدیر و تشکر و قدردانی از همسر عزیزم که همواره یار، حامی، همراه، پرتحمل و مشوق بودند و فرزندان نازنینم که کوتاهی ام را در نقش پدران با مهربانی مدارا کردند.

تقدیر و تشکر از آقای دکتر صرامی که در بخش تحلیل آماری زحمت راهنمایی را تقبل کردند.

تقدیر و تشکر از همکاری مسئولان بنیاد شهید استان تهران، مراکز چهارگانه مشاوره، علی الخصوص مرکز مشاوره منطقه ی ستارخان که مساعدت نمودند.

تقدیر و تشکر از همه کسانی که به نحوی در به نتیجه رسیدن این رساله همکاری و همفکری نمودند.

تقدیم

تقدیم به: طلایه داران فرهنگ عشق و عاشقی یعنی معلمان عشق که در دین جلوه می‌کنند و تالو انوار ربانی آن درون انسان را صیقل داده و برون داد آن صفای باطن با نگرش اندیشه‌های مثبت‌گرایی‌متجلی است و در رفتار زیبای عرفانی بی‌هیچ ادعایی چون اخلاق‌حسنه، بر نص سیره‌ی پیامبر رحمت که اساس بعثتش "انی بعثت لاتم مکارم الاخلاق" بود، بروز می‌کند.

تقدیم به: روح ملکوتی حضرت امام خمینی (ره) که بی‌شک دین واقعی با تشعشعات انوار روحانی او و از سرچشمه رسالت و امامت نشئت گرفته بود، بر ما پرتو افشانی کرد. بحق اگر کلامی در این راستا صادر شود بر آن پیر فرزانه باید آلف آلف درود فرستاد که "من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق".

تقدیم به: وارثان فرهنگ دینی که در آزادگان سرمایه‌های ملی و دینی کشور جلوه نموده است و نیز تقدیم به ارواح پرفتوح شهدای اسارت که لحظه‌های درد و شکنجه را برای تحقق دین‌داری متحمل شدند و در غایت الغایات عشق جز به وصال یار راضی نشدند که

از مردان خدا جز هنر جوانمردی و مردانگی نسزد، چرا
که امام عشق فرمود: "شهادت هنر مردان خداست".

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تدوین الگوی روان‌درمانی دینی و تعیین اثربخشی آن بر اختلال استرس پس‌ضربه‌ای (PTSD) مزمین آزادگان ایرانی انجام شد. نوع تحقیق حاضر نیمه آزمایشی یانیمه تجربی می باشد. جامعه‌ی پژوهشی عبارت بود از کلیه‌ی آزادگان ساکن شهر تهران که به اختلال استرس پس از ضربه‌ای (PTSD) مزمین مبتلا بودند. به منظور انتخاب نمونه‌ی آماری، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند (در دسترس) افراد به دو گروه ۱۲ نفری (گروه آزمایش و گروه کنترل) تقسیم و انتخاب شدند. به منظور اثربخشی دوره با استفاده از پروتکل آموزش روان‌درمانی دینی که با تاکید بر آموزه‌های اسلام می باشد، به گروه آزمایش به مدت ۱۰ جلسه‌ی دو ساعته (هفته‌ای دو جلسه)، آموزش‌های لازم ومرتبط با موضوع داده شد.

داده‌های حاصل از پیش‌آزمون و پس‌آزمون با استفاده از آزمون‌های چک لیست اختلال استرس پس‌ضربه‌ای (TSC-40 و PCL-17) و سلامت عمومی (GHQ) مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

در این تحقیق با توجه به آموزه‌های اسلام که با استنادات عقلی، نقلی و استدلال‌های فلسفی طراحی شده بود به تدوین الگوی روان‌درمانی دینی پرداخته شد و پس از اجرای پروتکل (برنامه آموزشی) نتایج به دست آمده در ۸ فرضیه تنظیم و پس از تحلیل آن‌ها مورد تأیید قرار گرفت. فرضیه‌های اصلی عبارت بودند از: اثربخشی دوره آموزشی روان‌درمانی دینی در کاهش علائم و نشانه‌های اختلال استرس پس‌ضربه‌ای (PTSD) آزادگان و نیز افزایش سلامت جامعه هدف اثربخش بوده است. همچنین با توجه به خرده مقیاس‌های آزمون‌ها سایر فرضیه‌ها نیز مورد تأیید قرار گرفت که عبارتند از: آموزش روان‌درمانی دینی بر کاهش

و نشانه های اختلال استرس پس ضربه ای (PTSD) آزادگان ایرانی مانند تداعی ها و افکار مزاحم، اجتناب ها و محدودیت عواطف، بیش انگیزتگی و خشم، اضطراب و افسردگی و تقویت عملکرد اجتماعی، شغلی و صبوری موثر بوده است.

در نهایت، نتایج نشان داد که آموزش روان‌درمانی دینی در کاهش علایم و نشانه‌های اختلال استرس پس ضربه ای (PTSD) آزادگان ایرانی موثر می باشد. این یافته ها می تواند کاربردهای مفیدی برای درمان مبتلایان به اختلال PTSD و سایر اختلالات مشابه داشته باشد که در تحقیق حاضر به آن پرداخته شده است.

فهرست

فصل

اول

..... کلیات:

.....

..... ۱)

..... مقدمه

.....

.....

..... ۲)

بیان

..... مسأله

.....

..... ۳)

اهداف پژوهش (اصلی،

..... فرعی)

.....

..... ۸)

فرضیه ها (اصلی، سایر فرضیه

..... ها)

.....

..... ۹)

اهمیت و ضرورت

..... پژوهش

.....

..... ۹)

متغیرهای

..... پژوهش

.....

..... ۱۱)

تعاریف

مفاهیم
.....

۱۱.....

تعریف مفهومی (نظری) اختلال استرس پس ضربه ای
(PTSD)

۱۱.....

تعریف عملیاتی اختلال استرس پس ضربه ای
(PTSD)

۱۱.....

تعریف مفهومی الگوی روان درمانی
دینی.....

.....

۱۲..

تعریف عملیاتی الگوی روان درمانی
دینی.....

.....

۱۲..

تعریف مفهومی آزادگان
ایرانی.....

.....

۱۲.....

تعریف عملیاتی آزادگان
ایرانی.....

.....

۱۲.....

فصل دوم: مبانی

نظری.....

.....

۱۳.....

الف: مبانی نظری اختلال استرس پس ضربه ای
..... (PTSD)

۱۴.....

ملاکهای تشخیصی اختلال استرس پس ضربه ای
..... (PTSD)

۱۴.....

تقسیم بندی اختلال استرس پس ضربه ای
..... (PTSD)

۱۶.....

انواع

اضطراب.....

.....

۱۸.....

فیزیولوژی

..... PTSD

.....

۱۸.....

سبب شناسی اختلال استرس پس ضربه ای
.....

۱۹.....

چگونگی شکل گیری
..... PTSD

.....

۲۰.....

PTSD بالینی تابلوی

..... پیچیده

.....

۲۱.....

شیوع

..... شناسی

.....

..... ۲۱.....

..... سبب شناسی

..... اضطراب.....

.....

..... ۲۱.....

..... نظریه ها و مدل های درمانی مفید در PTSD.....

..... ۲۳.....

..... الف: شناختی- رفتاری.....

.....

..... ۲۳.....

..... الگوی شناختی.....

.....

..... ۲۴.....

..... درمان شناختی - رفتاری برای PTSD.....

.....

..... ۲۵.....

..... ب: گروه درمانی.....

.....

..... ۲۶.....

..... ج: خانواده درمانی.....

.....

..... ۲۶.....

..... رفتار درمانی.....

.....

..... ۲۷.....

الگوی نظری درمانی فرا

.....

..... ۲۸.....

درمان محور مراجع

.....

..... ۲۸.....

رویکرد فرهنگی- اجتماعی.....

.....

..... ۲۹.....

واقعیت درمانی.....

.....

..... ۲۹.....

روان‌درمانی شناختی و منطقی- هیجانی.....

.....

..... ۲۹.....

نظریه نوروسایکولوژیک..... زیستی و

.....

..... ۳۰.....

نظریه صفات.....

.....

..... ۳۱.....

نظریه های

یادگیری.....

.....

۳۱.....

معنویت

درمانی.....

.....

۳۲.....

روان

پوشی.....

.....

۳۲.....

معنادرمانی.....

.....

.....

۳۳

رویکرد مثبت

گرا.....

.....

۳۳.....

رویکرد

التقاطی.....

.....

۳۴.....

رویکرد یکپارچه

نگر.....

.....

۳۵.....

برخی روشها در درمانهای غیر

دارویی.....

.....
..... ۳۸.....

راه های مقابله و درمان فشار روانی.....

.....
..... ۳۹.....

دارودرمانی در اختلال PTSD.....

.....
..... ۴۲.....

علائم اصلی PTSD و درمان‌های دارویی.....

.....
..... ۴۲.....

چکیده PTSD درمان‌های.....

.....
..... ۴۳.....

جمع بندی مبانی نظری.....

.....
..... ۴۴.....

ب:۱- مبانی نظری تدوین الگوی روان درمانی دینی.....

.....
..... ۴۵.....

حوزه ها و ابعاد دین.....

.....
..... ۴۵.....

رابطه ی فطرت و انسان.....

.....			
		۴۹.....	
بندی	وتقسیم	دین	نقش
ها.....			
.....			
		۵۱.....	
	سلوک و رفتار از نظر غزالی (چگونگی شکل‌گیری		
	رفتار).....		
		۵۴.....	
	شرایط سلوک و رفتار عقلی و اختیاری انسان از نظر		
	غزالی.....		
		۵۴.....	
	مراحل سیر و سلوک از آغاز تا		
	انجام.....		
.....			
		۵۷.....	
	اهداف تربیتی		
	اسلام.....		
.....			
		۵۷.....	
نظریه‌های	و	دیدگاه‌ها	، اخلاق
اخلاقی.....			
.....			
		۵۸.....	
فلسفه	شاخه‌های		
اخلاق.....			
.....			
		۶۰.....	
در	اخلاقی	آموزه‌های	آموزش
اسلام.....			

.....

..... ۶۲.....

اثبات فطرت از نظر وحی و عقل.....

.....

..... ۶۲.....

تعالیم اسلام و مولفه های موثر آن.....

.....

..... ۶۹.....

تعالیم اسلام از دیدگاه غزالی، صدر و مطهری.....

..... ۷۰.....

تقسیم بندی کلی از عمده ترین اصول تعالیم اسلام.....

..... ۷۰.....

چارچوب نظری الگوی روان درمانی دینی در پژوهش حاضر.....

..... ۷۳.....

سیر شکل گیری روان درمانی دینی و مدل آن.....

..... ۷۶.....

استدلال قرار گرفتن عناصر و مؤلفه های دینی به صورت یک بسته آموزشی.....

..... ۷۹.....

استنادات و آثار روان شناختی رویکرد دینی.....

.....

.....

..... ۷۹

آثار روان‌شناختی پروتکل روان‌درمانی

دینی.....

۷۹.....

مؤلفه های روان‌درمانی دینی و مستندات

آن.....

۸۰.....

۱- عبادات و

مناسک.....

.....

۸۰.....

برخی از شرایط دعا، مناسک، مناجات،

ذکر.....

۸۵.....

برخی مناجات امام سجاد

(ع).....

.....

۸۶.....

نحوه دعا

کردن.....

.....

۸۷.....

خواندن

قرآن.....

.....

۸۸.....

۲- صبوری، شکیبایی و تحمل

پذیری.....

.....

۹۳.....

پیامدهای مهم صبر در بلايا و

محن.....

ج : پژوهش

ها
.....

۱۱۸.....

الف-

خارجی.....
.....

۱۱۸.....

ب-

داخلی.....
.....

۱۲۸.....

فصل سوم : شیوه های

تحقیق.....

.....

۱۳۳.....

روش های

تحقیق.....

.....

۱۳۴.....

طرح

پژوهشی.....

.....

۱۳۴.....

جامعه ی

آماري.....

.....

۱۳۴.....

روش نمونه گیری و تعداد

نمونه.....